

URV SOLIDÀRIA

Un compromís universitari *glocal*

Joan Fuster

El present article detalla les diverses iniciatives relacionades amb la responsabilitat social dutes a terme des del Centre de Cooperació al Desenvolupament de la Universitat Rovira i Virgili (URV Solidària) des del seu origen fins l'actualitat. Paral·lelament es reflexiona sobre la necessitat de revifar la cooperació i l'acció social com un acte de justícia social.

The present article describes the various initiatives relating to social responsibility carried out by the Centre for Cooperation in Development at the Universitat Rovira i Virgili (URV Solidària) since it was founded. It also reflects on the need to revive cooperation and social action as an act of social justice.

PARAULES CLAU:
URV Solidària,
solidaritat, cooperació al
desenvolupament

KEYWORDS:
URV Solidària, solidarity,
cooperation in development

De manera bàsica, podríem definir la cooperació internacional per al desenvolupament com aquella que comprèn el conjunt d'actuacions que realitzen actors públics i privats, amb l'objectiu d'assolir el progrés econòmic i social dels països menys desenvolupats, de manera que la desigualtat existent vagi disminuint de forma progressiva i sostenible.

A l'Estat espanyol, el concepte modern de cooperació va arribar més tard que a altres països –sobretot del nord d'Europa–, així, s'ha anat transformant i ha passat del que fa uns anys eren les relacions assistencials de donació (cooperació “de dalt a baix”) a la col·laboració mútua per tal de resoldre conjuntament determinats problemes estructurals o socials, sempre a sol·licitud de la comunitat receptora de l'ajut. Paral·lelament, el sector s'ha anat professionalitzant, de tal manera que fins i tot ja fa temps que és possible especialitzar-se, dins del món universitari, en temes relacionats amb la cooperació al desenvolupament. En aquest sentit, a la Universitat Rovira i Virgili (d'ara endavant URV), des del curs 2000-2001 es pot cursar la proposta formativa Diploma d'Especialització en Cooperació, Desenvolupament i Innovació Social.

Una de les múltiples formes de cooperació és la que s'anomena “ajut humanitari”, que consisteix a pal·liar d'una manera urgent i organitzada les necessitats bàsiques d'una població, la qual, de vegades, s'allarga en el temps. Aquesta acostuma a estar relacionada amb l'alimentació, la sanitat, la protecció de col·lectius o la reconstrucció d'infraestructures bàsiques. Aquestes necessitats sorgeixen a conseqüència de factors diversos com inclemències de la natura, conflictes bèl·lics o epidèmies. Amb un sentit molt similar, es produeix l'ajut d'emergència, que és una altra tipologia de cooperació basada en operacions de rescat o intervencions ràpides per a casos de perill o catàstrofe imminent o recent.

El sistema de la cooperació al desenvolupament està constituït per actors de diversa naturalesa. En aquest sentit, trobem organitzacions amb estratègies d'acció molt diferents: n'hi ha de públiques i de privades, algunes estan molt especialitzades i d'altres treballen en diferents àmbits. Entre les públiques hi ha les institucions multilaterals, els governs dels països donants i receptors, les administracions públiques a diferent escala i, com no podria ser d'una altra manera, les universitats.

En aquest segle que estem encetant, es constata que l'accés als centres d'educació superior a escala mundial s'està incrementant i que el 50% de l'estudiantat universitari pertany a institucions ubicades en territoris en vies de desenvolupament. Aquestes dades encara

són més significatives si afegim que en el primer quart de l'actual segle el nombre d'universitaris es duplicarà.

Resulta fàcilment observable, doncs, que les institucions universitàries acullen una bona part de la població del món en una edat i amb un potencial idonis per a la conscienciació i l'actuació socials. Que això es pugui dur a terme és directament proporcional a la capacitat i voluntat de cada universitat per incidir en aquests aspectes a través de tota la seva comunitat universitària.

Avui ningú dubta que la universitat pública és un agent social de primera magnitud i que, per tant, no pot restar aliena a la societat que l'envolta. En qualsevol societat democràtica i lliure, aquesta institució té encomanada la formació dels seus ciutadans al més alt nivell. A la universitat s'investiga, es debat, es genera i transfereix ciència i tecnologia entre moltes altres funcions. En aquesta missió d'extensió, les institucions d'educació superior han de contribuir a enfortir la societat de la qual formen part, mitjançant la preparació dels seus

estudiants perquè siguin capaços de col·laborar positivament en el desenvolupament humà de les seves comunitats.

La URV, en els articles tercer i cinquè del seu Estatut deixa ben clara la seva visió respecte això:

“ARTICLE 3

La Universitat Rovira i Virgili és una institució dedicada a la prestació del servei públic de l'educació superior i de la investigació, mitjançant la docència, la recerca i l'estudi. Per tant, ha de facilitar als estudiants, a les organitzacions i al conjunt de la societat les habilitats, les idees i els coneixements científics necessaris per viure i treballar de forma satisfactòria i solidària en un món que canvia socialment i tècnicament de manera continuada.”

“ARTICLE 5

a) Facilitar l'accés del màxim nombre possible d'estudiants d'arreu a l'educació superior.

b) Afavorir el pensament crític, la cultura de la llibertat i el pluralisme, i la transmissió dels valors propis d'una societat democràtica, oberta i solidària; en particular, el respecte als drets humans i al medi ambient, l'educació per la pau i la cooperació internacional, especialment amb els països empobrits.

c) Assolir els nivells d'excel·lència més alts en els processos d'ensenyament i aprenentatge de nivell superior, amb la finalitat de proporcionar a les persones el màxim grau de capacitació al llarg de la vida, contribuint al seu desenvolupament com a ciutadans i com a professionals.

d) Generar, transferir i socialitzar el coneixement amb la finalitat d'ajudar al progrés sostingut i sostenible de la societat.

e) Assumir el paper de motor d'un desenvolupament humà, responsable i sostenible, sobretot en l'àmbit social, cultural i econòmic de les comarques meridionals de Catalunya, mitjançant la recerca independent, la transmissió i l'aplicació del coneixement.

f) Reivindicar la universalitat del coneixement, inherent a la Universitat, com a vehicle de comunicació i diàleg entre els pobles, tot fomentant la màxima internacionalització de les activitats universitàries.

g) Configurar una organització basada en la participació i la coresponsabilitat dels seus membres respecte al servei públic que ha de prestar, i orientada cap a la cultura de la qualitat, del desenvolupament personal, de l'avaluació i de la rendició de comptes.”

És una evidència que en l'educació, ben entesa, hi ha l'origen de moltes solucions als problemes que planteja el món deformat en què vivim. Una societat solidària, amb valors, amb criteris de vida ètics i responsable amb les seves actuacions serà sempre garant d'un desenvolupament equilibrat i d'una convivència pacífica. En aquest sentit, la universitat hi juga un paper fonamental. Així, tot i que els criteris abans esmentats haurien de ser transversals i incorporats dins

de cada acció, formativa, de recerca, de gestió, etc., el fet de comptar amb un àmbit dissenyat per promoure'ls com ho és la URV Solidària és, sens dubte, un excel·lent símptoma de proacció social i una magnífica targeta de presentació d'una institució a la seva societat i al món.

■ L'origen

El 1999 milers de persones, al marge de qualsevol partit polític, es van mobilitzar pels carrers de Seattle contra determinades pràctiques de l'Organització Mundial de Comerç. Aquests fets es consideren l'inici d'una nova forma d'organització i expressió social per tal de manifestar, en aquell cas, el rebuig contra les conseqüències de les polítiques econòmiques que s'imposaven. Simultàniament, a la URV, naixia la URV Solidària. A continuació s'exposen els precedents.

L'any 1995 la Junta de Govern de la URV (avui Consell de Govern) va acordar incloure en el pressupost anual una partida econòmica destinada a ajuts als països en desenvolupament amb l'impuls de diverses propostes promogudes des d'una associació d'estudiants i d'una secció sindical. Més endavant, el 1999, es va aprovar la creació de la Comissió URV Solidària. La URV es dotava doncs, d'un òrgan que permetia: canalitzar i articular les inquietuds solidàries d'una comunitat universitària motivada socialment; associar-se amb les diferents iniciatives provinents del món universitari, i donar compliment a allò que, com hem vist, diu el seu Estatut.

Avui, però, la URV compta amb molts més òrgans i unitats associats a iniciatives solidàries i de servei en els àmbits social, ambiental o fins i tot econòmic. A tall d'exemple es poden citar: l'Oficina del Voluntariat, l'Observatori de la Igualtat, la Càtedra d'Inclusió Social, la Càtedra de Desenvolupament Sostenible, el Pla de Medi Ambient, Aprenentatge i Servei URV, etc., que palesen la resposta que una institució d'educació superior ha de donar a les inquietuds de la seva pròpia comunitat i a la societat a la qual pertany.

■ Un itinerari resilient

Al llarg d'aquests anys la URV Solidària ha tingut una evolució diversa, que cal emmarcar, entre altres raons, dins les adversitats econòmiques associades a la crisi que l'Estat espanyol pateix, especialment des de l'any 2008, i al fet que ha hagut d'adaptar-se a cada nova situació; la qual cosa ha incidit en el replantejament d'algunes de les seves prioritats. En aquest sentit, cal posar de manifest que, com totes les organitzacions del sector social, és una unitat acostumada a treballar sota la premissa fonamental d'optimitzar al màxim els recursos, sobretot tenint en compte que aquests provenen de la pròpia comunitat universitària, i això ha contribuït a permetre un funcionament raonablement estable durant els temps de dificultats.

L'any 2000, als pocs mesos del naixement de la URV Solidària, es convocava la primera convocatòria de finançament de projectes per a ONGD¹. Mitjançant aquella convocatòria, que es va mantenir fins al 2012, es van finançar 74 projectes a 18 països, per un valor total de 647.925 € i se'n van beneficiar 24 ONGD de casa nostra.

Aquell mateix any, a proposta de l'ONG Setem, i simultàniament a la Universitat Politècnica de Catalunya, s'organitzà la primera edició d'un curs de postgrau anomenat aleshores "Agent de Desenvolupament Internacional". Aquell curs arrencava amb 32 estudiants, la majoria dels quals actualment té una dedicació professional associada a l'acció social. Era una proposta formativa que donava cobertura a una necessitat que es generava en la nostra societat; la formació d'alt nivell en cooperació per al desenvolupament. Actualment, després de quinze anys de funcionament ininterromput, i amb més de dos-cents estudiants formats en aquest àmbit, ha esdevingut l'actual Diploma d'Especialització en Cooperació, Desenvolupament i Innovació Social. Aquest curs, que ha transitat per contínues adaptacions metodològiques i ha anat incorporant les últimes innovacions tecnològiques i les temàtiques d'interès més actuals, ofereix una formació integral a totes aquelles persones que es volen preparar

per treballar, de manera voluntària o professional, tant en països del sud com a casa nostra. És un curs que, amb un marcat caràcter pràctic, dóna resposta a les necessitats d'especialització i professionalització de les organitzacions que actuen en l'àmbit de la cooperació internacional i l'acció social. Aporta els coneixements teòrics sobre l'organització econòmica i jurídica del món actual per a facilitar les eines imprescindibles d'anàlisi i reflexió. La participació de diferents ONG també el converteix en un espai privilegiat de relació i intercanvi d'experiències. Així mateix, el curs acull a persones que es qüestionen el funcionament estratègic del món i que tenen inquietud pels problemes de desigualtat global, així com pels plantejaments relacionats amb la responsabilitat, la innovació i la justícia social i ambiental.

L'any 2001 es produeix l'atemptat al World Trade Center de Nova York i, mesos més tard, ja al 2002, saltava a la premsa l'escàndol financer de l'empresa energètica Enron. Dues icones del món occidental queien per causes diferents, però ambdues obligaven el món industrialitzat a replantejar-se les seves conductes, tant pel que feia a les relacions internacionals com a les pràctiques econòmiques i financeres. Un i altre fenòmens han estat força debatuts en les propostes formatives i de sensibilització organitzades per la URV Solidària.

1. *Organització/ons no governamental/s per al desenvolupament.*

Mesos més tard, un desastre ambiental causat per un petrolier anomenat *Prestige* va inundar la costa gallega de petroli i va popularitzar un nou mot anomenat “chapapote”. Aquell fet va generar la primera mobilització de voluntaris i voluntàries universitaris organitzat per la URV Solidària, des d'on vam col·laborar en l'organització d'expedicions que es van afegir a una de les majors accions col·lectives de solidaritat que es recorden a l'Estat espanyol. Per primera vegada ens vam adonar de la capacitat mobilitzadora de la URV Solidària.

El 2003, mentre un estudiant de Harvard s'inventava, quasi sense voler, una xarxa social anomenada Facebook, en què avui tenim allotjat el perfil de la URV Solidària, una aliança militar d'Occident envaïa Iraq a la recerca d'unes armes de destrucció massiva inexistents. Les manifestacions populars internacionals en contra d'aquell fet van ser de les més nombroses que es recorden, i la URV Solidària no va quedar-ne al marge, amb la qual cosa es feia palès que podia ser un canal de sensibilització social a tenir en compte, en aquell cas en la promoció de la cultura de la pau.

L'any següent, una bona part de la població mundial aprenia una paraula: “tsunami”, força desconeguda i, alhora, va descobrir que un terratrèmol pot causar una onada gegant capaç de devastar territoris immensos, com va succeir en una part del Sud-est asiàtic. Quasi immediatament, des de la URV Solidària es va organitzar una recaptació col·lectiva a través de la comunitat universitària, que s'hi va abocar. Aquell fons es va lliurar posteriorment a Creu Roja, que hi treballava directament. Era la primera acció relacionada amb l'ajut humanitari que s'organitzava a la URV d'una manera col·laborativa i organitzada.

L'any 2005, iniciàvem un dels projectes més reeixits i duradors: el Projecte de salut a la zona nord de l'estat de Chiapas. Es tracta d'un projecte sanitari en què participen alumnes de medicina, fisioteràpia, nutrició i infermeria, que ja ha portat a Mèxic nou promocions d'estudiants, amb el guiatge i la supervisió de l'organització Societat Civil, Cultural i Solidària per la Pau, de Reus i la col·laboració, necessària, de la Facultat de Medicina i Ciències de la Salut de la URV. Aquest projecte té un objectiu principal que consisteix a capacitar formadors i promotors de salut mitjançant els “Encuentros de salud”,

que es realitzen en diferents espais de l'àmbit rural. Aquestes trobades són seminaris formatius en què es comparteixen coneixements de manera multidireccional. L'Acadèmia de Ciències Mèdiques de Catalunya, l'any 2012, va atorgar el Premi Joaquim Bonal per a projectes de solidaritat a aquesta iniciativa. Avui resulta molt gratificant transitar per algun hospital de la província i que algun/a jove professional sanitari/ària t'aturi per recordar el seu pas per aquell projecte i per dir-te com li va marcar la vida.

A principis de l'any 2006, quan les activitats formatives ja estaven plenament instaurades com un dels eixos principals de la tasca de la URV Solidària, naixia la primera edició de les Jornades "Visions d'Amèrica Llatina", que uns quants anys més tard es complementarien amb les Jornades "Visions del Món Africà". Aquesta proposta formativa i de divulgació s'ha destacat en el món universitari com una bona pràctica interuniversitària en Educació per al Desenvolupament (EpD), tal com es pot llegir en les actes del VI Congreso Universidad y Cooperación al Desarrollo, realitzat a la Universitat de València el 2013. Cada edició d'aquestes jornades porta associada una publicació amb les ponències dels excel·lents convidats que hi

participen. A aquesta iniciativa s'han sumat progressivament altres universitats catalanes i, en l'actualitat, es realitza a la Universitat Rovira i Virgili –on van nàixer–, a la Universitat de Lleida, a la Universitat de Girona i a la Universitat Pompeu Fabra. Seria imperdonable oblidar que aquesta iniciativa va sorgir després d'una de les inspiradores converses amb Francesc (Paco) Xammar, una persona admirada i que cal escoltar amb atenció sempre.

Era el 2008 i un president negre arribava a la Casa Blanca, fet sense precedents que semblava augurar un període de major tolerància i obertura de mires per al món sencer, fet que, malauradament, ha quedat frustrat. Al mateix temps, signàvem un conveni de col·laboració que canviaria la forma d'actuar de la URV Solidària en matèria d'emergència humanitària. Acabàvem de conèixer l'existència d'una petita ONG de Creixell especialitzada en el rescat amb gossos ensinistrats i vam saber que el seu problema principal era la manca de recursos per poder sortir a actuar en les tasques d'auxili de forma immediata, cosa primordial quan l'objectiu és el rescat de persones. Viatjar sobtadament a llocs allunyats i amb poques rutes establertes i amb l'afegit de carregar material i gossos és una labor

complexa i, generalment, cara. Així que el conjunt de persones que formàvem la Comissió URV Solidària vam acordar col·laborar amb aquesta petita organització de casa nostra, en aquest aspecte tant important; acord que ells van rebre amb entusiasme. Des de llavors, aquesta col·laboració ha estat força productiva: per una banda, la comunitat universitària sent més proper l'ajut que proporciona, ja que té l'oportunitat de seguir la tasca i conèixer els integrants dels equips de rescat així com els seus infalibles gossos i, per altra banda, aquesta ONG pot treballar de manera més eficaç. En el moment d'escriure aquestes línies, rebem la invitació per assistir a un dels molts premis que van recollint per la seva labor, en aquesta ocasió és la distinció de Mèrit als Serveis Distingits, que atorga el Consell Comarcal del Tarragonès.

Aquell any fou especialment productiu pel que fa a iniciatives solidàries a la URV. Així, s'iniciava un altre projecte: "Protecció de la qualitat de l'aire a l'Amazònia equatoriana" (el primer de molts altres que seguirien treballant en aquest sentit i que vincularien la URV Solidària amb l'Equador fins avui). Aquest projecte, que va arribar a través d'una proposta de l'Associació Catalana d'Enginyeria Sense Fronteres, ha permès treballar a fons amb comunitats i institucions de la regió (*cantón*) de Francisco de Orellana, a l'Amazònia equatoriana, per tal de prevenir, pal·liar i actuar de forma multidisciplinària en relació amb l'activitat de la indústria extractiva i les seves conseqüències cap al territori i els seus pobladors. En aquesta tasca s'hi treballa de manera transversal, així, al llarg dels anys s'hi han involucrat enginyers, químics, juristes, geògrafs, etc.; homes i dones dels diferents col·lectius de la nostra universitat.

Aquell mateix any, a través de processos de diàleg amb ONGD tarragonines –tarannà natural de la URV Solidària–, s'arriba a la conclusió que la universitat pot ser un canal de primer ordre per poder fer arribar a les nostres comarques persones, organitzacions o esdeveniments, cosa que difícilment podrien aconseguir petites organitzacions del territori. Una de les primeres accions en aquest sentit fou l'organització del que s'anomenaria "Els Dijous Cooperactius", amb la vocació inicial d'organitzar conferències d'alt nivell cada tercer dijous de mes. Avui, "Els dijous" han esdevingut una marca que inclou diferents formats i que s'organitza curs rere curs ininterrompudament.

Al maig del 2009, la URV aprovava el seu Pla estratègic de la tercera missió, amb el subtítol: "El coneixement al servei de la societat". En aquest Pla, en l'apartat "Eixos, prioritats i objectius", s'hi pot llegir:

"Eix 2. Social, de voluntariat i de cooperació al desenvolupament

P2. Promoure accions de caràcter social, de voluntariat i de cooperació al desenvolupament per a un millor progrés de la societat tant local com dels països menys desenvolupats i de foment dels valors que incorporen, així com altres actuacions en el marc de la responsabilitat social i de creació de valor de campus.

O4. Impulsar el voluntariat i la cooperació al desenvolupament i la implicació en programes d'acció social, i fomentar els valors de la solidaritat i la cooperació.

O5. Fomentar el valor de campus per al territori."

Com si hagués estat planificat per tal de "fer allò que es predica", setmanes més tard, després d'un intens treball de preparació, la Coral URV va marxar a Nicaragua, a través de la URV Solidària, per treballar en l'educació en valors a través de la música com a eina ideal de cohesió social, amb diferents col·lectius del país. Així, van combinar diferents actuacions amb la labor social encomanada. Aquella experiència fou especialment enriquidora, de tal manera que s'hi va continuar treballant posteriorment, amb col·laboracions puntuals que la directora de la coral, la doctora Montserrat Ríos, va encapçalar personalment. D'aquell projecte, en va quedar constància en l'audiovisual *Un sueño en San Ramón*, que es pot trobar a Internet sense dificultats.

La seva base a Nicaragua fou l'alberg de la Fundación El Sueño de la Campana, a la població de San Ramón (Matagalpa), amb la qual cosa refermàvem la utilitat de treballar conjuntament amb ONGD amb què col·laborem, tot compartint infraestructures prèviament cofinançades per la URV Solidària; en aquell cas, el mateix alberg i el Centro Cultural y Educativo.

Com ja hem vist, la cooperació en matèria de salut és peça clau en el desenvolupament dels pobles. Dins de les accions de l'any 2008, n'hem d'anotar una de molt important: la signatura d'un conveni de col·laboració amb l'Hospital Universitari Joan XXIII de Tarragona (a través de l'Institut Català de la Salut), amb l'objectiu de fomentar relacions de col·laboració en matèria de formació; de transferència del coneixement i tecnologia, i en la realització de projectes en l'àmbit de la cooperació al desenvolupament. L'acció fonamental, fins al moment, ha estat el projecte de col·laboració amb l'Hospital de Touba, al Senegal, que ha servit per a l'intercanvi de coneixement i disseny conjunt d'activitats de formació, així com per a la millora i la dotació de materials. Cal remarcar que en una de les fases del projecte, l'any 2011, quatre metges senegalesos van fer una estada a Tarragona, per formar-se i treballar a l'Hospital Joan XXIII.

Al gener de 2010 un terratrèmol a Haití va causar una catàstrofe que encara manté el país immers en l'extrema pobresa, essent el que presenta l'índex de desenvolupament més baix del continent americà. En aquella ocasió, el compromís humanitari de la URV Solidària ja va ser canalitzat a través de la col·laboració amb l'ONG de rescat Caní K9, de Creixell, que hi va treballar intensament. Posteriorment, en una visita a la URV de professors provinents de diferents universitats d'Haití, vam tenir l'oportunitat d'explicar aquesta acció, que van agrair d'una forma molt emotiva. Una mostra més que l'acció internacional de la URV és molt diversa.

En aquell any, la crisi econòmica ja era un fet i el món universitari no en quedava al marge. Això afectava, doncs, les diferents estructures de casa nostra i, alhora, ens obligava a fer adaptacions

internes i a ajustar accions, d'acord amb les necessitats socials més urgents. Fou així com es va encetar un àmbit nou en les tasques de la URV Solidària: l'acció social local. Promovíem, doncs, la primera convocatòria d'"Ajuts per a l'acció social".

Abans d'acabar l'any, arran de la vinculació de la URV Solidària amb les àrees de cooperació d'alguns ajuntaments de la província, es fa realitat una idea de col·laboració municipal en matèria de cooperació i solidaritat, era la Xarxa de municipis del Camp de Tarragona i les Terres de l'Ebre per a la cooperació en el desenvolupament i l'acció social, que es promovia amb el paper de la URV Solidària com a òrgan centralitzador de les inquietuds i aportacions d'uns i altres. Aquella iniciativa va tenir, però, un recorregut no gaire llarg. Un any després, quedava en estat d'hibernació a causa, bàsicament, de les adversitats econòmiques que es feien notar de manera evident i que van obligar a suprimir moltes d'aquestes iniciatives, sobretot en els municipis més petits. Tanmateix, en àmbits i accions puntuals, s'hi continua treballant; i, amb més assiduitat, amb l'Àrea de Cooperació de l'Ajuntament de Tarragona.

Mentrestant, Espanya guanyava el Mundial de Futbol a l'Àfrica i, paradoxalment, a l'octubre es publicà el llibre *Indigneu-vos* d'Stéphane Hessel, un dels redactors de la Declaració Universal dels Drets Humans, que suggeria acabar amb l'estat d'indiferència en què es trobava la societat en general, mitjançant l'aixecament pacífic. En pocs dies la xarxa es va inundar amb les seves consignes. A la URV Solidària en vàrem parlar i debatre a bastament, sobre ambdues coses.

Al llarg dels anys, a la URV Solidària hem tingut l'oportunitat d'acollir persones molt rellevants dins dels àmbits que ens pertocuen. En aquest sentit hem pogut oferir i alhora gaudir de conferències i discursos magistrals i classes del màxim nivell, sempre emotius i motivadors. No en voldria destacar cap, atès que tots ens han marcat d'una o altra manera, però sí que voldria esmentar una reflexió que em va fer el jesuïta nicaragüenc Fernando Cardenal només encetar l'any 2011: "¿Qué opinión te merece la juventud de tu país?" Després de la meua ràpida resposta, en aquell moment un xic

desesperançada, em va respondre: “No dudes que si un día hay que salir a la calle, serán ellos los que lo hagan.”

El 15 de maig de 2011, 40 joves decideixen acampar a la Puerta del Sol de Madrid i als pocs dies la plaça era l'escenari sense precedents de manifestacions pacífiques i multitudinàries protagonitzades majoritàriament per universitaris. Aquella acció es va estendre per tot l'Estat; es reivindicava una democràcia més participativa i una política més sensible i propera als ciutadans, amb l'esperança que s'havia de produir un canvi. Començava el que ara coneixem com a “15-M” o “Els indignats”. Pocs anys després alguns d'aquells manifestants ja han assolit el reconeixement polític amb el suport d'una gran part de la ciutadania. Són joves formats, no només acadèmicament, sinó també en els valors democràtics i regeneradors que ha de tenir una societat transformadora i amb valors orientats al bé comú.

Avui guardo com un tresor el llibre *Junto a mi pueblo, con su revolución* dedicat amb la mà tremolosa d'un savi teòleg de l'alliberament, que és un tractat de lluita i compromís social.

Quan manquen els recursos, cal incrementar la capacitat creativa i la resiliència. Així fou com l'any 2013 es va transformar la convocatòria d'ajuts socials, adreçada a contribuir al cofinançament de projectes d'acció social d'organitzacions locals, en una Cursa Solidària, de la qual ja s'han organitzat dues edicions amb un remarkable èxit i acceptació. La Cursa Solidària URV ja és un esdeveniment universitari i ciutadà amb entitat pròpia, les futures edicions del qual estan assegurades. La recaptació íntegra d'aquest esdeveniment esportiu i solidari s'està utilitzant per al finançament d'un projecte innovador en molts dels seus aspectes: els Horts Socials URV. És una iniciativa socialment oportuna que permet la rehabilitació d'un espai urbà en desús amb una finalitat social basada en el treball col·laboratiu amb persones amb capacitats diferents. Una de les seves peculiaritats és que el seu funcionament radica en la feina voluntària de les persones que el gestionen i que permet col·laborar amb entitats del tercer sector de casa nostra. Aquesta proposta connecta la ciutadania amb la universitat amb una mirada social, col·laborativa i orientada a la recuperació, necessària, d'un procomú.

■ Un futur col·laboratiu i transformador

La universitat, a través de la seva missió, ha de promoure entre tota la seva comunitat el sentit de la responsabilitat social amb un enfocament transversal i proactiu. Així mateix, ha de ser un actor de primer ordre a l'hora d'encapçalar un procés de transformació social necessari. La seva contribució a l'hora de construir un marc format per ciutadans i ciutadanes crítics, reflexius i solidaris és fonamental.

En els últims temps, en l'àmbit universitari, han anat apareixent diverses iniciatives relacionades amb la responsabilitat social, totes elles amb matisos i objectius diversos. Ara ens trobem en el moment en què és necessària l'aplicació contundent de criteris en aquest sentit. En el marc de l'Associació Catalana d'Universitats Públiques

(ACUP), s'ha constituït recentment una Comissió de Responsabilitat Social Universitària (RSU), que ha absorbit l'equip de treball sobre cooperació universitària per al desenvolupament existent i del que la URV Solidària en forma part. Així, doncs, queda plenament confirmat que la RSU, per fi, s'ha instal·lat com un dels eixos importants en les polítiques universitàries de cara al futur immediat, com no podia ser d'una altra manera, tal com marquen, per una banda, el Ministeri d'Educació (*Estrategia Universidad 2015, 2011*) i, per una altra, la mateixa Unió Europea, que es proposa incentivar la innovació social com un dels reptes per promoure el canvi social, tal com queda recollit a la *Guide to Social Innovation* (Comissió Europea, 2013) que comença amb la següent presentació:

“En els anys vuitanta i noranta, l'agenda sobre innovació es va centrar exclusivament en les empreses. Hi va haver un temps en què les qüestions econòmiques i les socials eren vistes com quelcom separat. L'economia era allò que produïa riquesa i els temes socials la despesa. A l'economia del segle XXI això deixa de ser cert. Sectors com la salut, els serveis socials i l'educació tenen una tendència a créixer percentualment en el PIB, així com en la creació d'ocupació, mentre que en altres sectors està disminuint. A llarg termini, la innovació en els serveis socials o en l'educació seran tan importants com la innovació en la indústria farmacèutica o aeroespacial”.

Diogo Vasconcelos

Senior Director and Distinguished Fellow with Cisco's Internet Business Solutions Group

Chairman of SIX - Social Innovation eXchange

Tot i la tendència a justificar els temes socials des d'un punt de vista mercantil, com es desprèn de l'anterior declaració, cal atorgar la importància que es mereix el fet que aquestes qüestions estiguin a les agendes polítiques. Es tracta doncs de convèncer els polítics que es tracta d'una qüestió de dignitat i de drets humans més que no pas econòmica. Esperem doncs que no es tracti d'una nova estratègia d'apropiació de procomuns amb objectius lucratius només per a alguns.

L'aplicació d'aquests criteris servirà a les institucions universitàries per conèixer-se millor a si mateixes; per identificar i optimitzar les seves relacions amb tots els *stakeholders*; per aproximar-se millor al territori d'influència i als seus ciutadans; per a un adequat desenvolupament i una aplicació dels processos derivats de la investigació i transferència de tecnologia i, addicionalment, per projectar una imatge de la institució en la qual es reflecteixi el caràcter social de la seva missió.

En el sentit anterior, en el cas de la URV, cal remarcar el punt núm. 4 de l'article 125 del seu Estatut, que resulta força significatiu i no hauria de passar desapercebut:

“4. En el si de la Universitat Rovira i Virgili no es pot dur a terme cap recerca que s’orienti a produir o desenvolupar armament convencional, nuclear, químic o biològic.”

Cal fer revifar la cooperació i l’acció social, però no en el sentit filantròpic i assistencial, tal com molts encara ho entenen, sinó com un acte de justícia social, de deute amb el món empobrit i de valors morals d’una societat que no ha de permetre els abusos que rep una bona part de la població mundial. En els darrers anys, a mesura que la cooperació ha estat retallada immoralment, estem presenciant com milers de persones fugen dels seus territoris, saltant-se allò que calgui, a la cerca d’un món que creuen millor. I aquest món, que perceben idíl·lic, és el mateix que els nega el pa allà i la sal aquí. La cooperació, ben entesa, és una de les solucions contrastadament més viable i una eina eficaç de redistribució de la riquesa i de lluita contra problemes globals.

En el nostre sector des de sempre hem treballat amb la percepció d’un món global, fins i tot abans de l’anomenada globalització. No hi ha pobres d’“aquí” i pobres d’“allà”, la pobresa és pobresa a tot arreu i les seves causes són les mateixes. La diferència es basa en les eines que uns tenen per defensar-se, com són la democràcia, la llibertat d’expressió, l’assistència sanitària, la protecció dels drets humans, etc., mentre que uns altres, els més desfavorits, els que fugen, són considerats, com deia Saramago, “població de rebuig perquè ni voten ni compren”.

Fa temps que el món té la capacitat econòmica i tecnològica per eradicar la fam a tot el planeta. És obvi que quan no es fa, i en canvi es financen conflictes el cost dels quals és monstruosament superior, és perquè hi ha interessos que prioritzen un món en peu de guerra per davant d’un món lliure de fam. Segurament és perquè les guerres són més rendibles. Quan deixem d’observar el món amb ulls mercantilistes començarem a ser éssers humans. Per això, cal una societat educada. Comencem, doncs, per educar-nos.

Cal audàcia i proacció. Una solució per als propers anys ha de ser l’evolució col·laborativa, generant entorns d’innovació social creatius que permetin avançar conjuntament, generant processos transformadors per afrontar realitats cada cop més complexes i, més enllà de l’eterna dependència dels recursos econòmics, caldrà enfortir i promoure les sinergies amb l’objectiu d’optimitzar recursos i assolir més capacitat d’incidència i sensibilització.

Cal preparar-se per provocar un canvi de paradigma. En els propers anys ens espera un procés imparabile que, entre tots i totes, hem d’aconseguir que esdevingui fascinant.

JOAN FUSTER

Centre de Cooperació al Desenvolupament
Universitat Rovira i Virgili